

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Srovnání Platónových spisů Ústava a Zákony
Comparison between Plato's Republic and Laws

Veronika Valínová

Vedoucí práce: PhDr. Josef Stracný, CSs.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání — Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání (B ČJ-ZSV)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Srovnání Platónových spisů Ústava a Zákony potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 13. 7. 2018

Ráda bych poděkovala dr. Josefu Stracenému za cenné rady, věcné připomínky, a především ochotu při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

ABSTRAKT

Hlavním cílem bakalářské práce je srovnání Platónových spisů *Ústava* a *Zákony*. V obou spisech autor pojednává o dvou projektech ideální obce, které se v značných bodech rozlišují. *Ústava* pojednává o obci Kallipolis, *Zákony* představují obec Magnésii. Předkládaná bakalářská práce v těchto obcích hledá odlišnosti, spojitosti a souvislosti. Metodou této práce je analýza a komparace Platónových spisů a vybraných sekundárních zdrojů, které se danou problematikou zabývaly.

V první části práce předkládáme ucelený obraz o ideálních obcích, které Platón popisuje ve svých spisech. Zaměřujeme se především na jejich definování v třech námi vybraných oblastech – vládní struktura, výchova a občanský život.

Ve druhé části práce obě námi prostudované obce vzájemně porovnáváme. Kallipolis je silně hierarchizovaná obec, které vládou na základně výchovného procesu filosofové vládci. Magnésie se strukturou státu liší, představuje víceméně rovnocenné společenství, které je řízeno dokonalými zákony. V obou státech však můžeme najít dělení obyvatelstva na dvě složky – pracující a vládnoucí – pracující složkou se Platón v obou dialozích zabývá minimálně.

V bakalářské práci jsme shledali, že výchova a vzdělání obyvatel se liší primárně v zaměření a přístupnosti občanům. Celkově větší svobodu Platón nabízí občanům Magnésie, kde všichni se podílejí na správě veřejného dění. Naproti tomu však v Kallipolis můžeme hovořit o rovnosti žen a mužů, avšak v Magnésii je žena vůči muži značně omezována.

Třetí kapitola se věnuje interpretacím vztahům vycházející ze sekundárních zdrojů.

KLÍČOVÁ SLOVA

filosofie, politologie, Platón, *Ústava*, *Zákony*

ABSTRACT

The main goal of this bachelor theses is comparison between Plato's Republic and Law. Both of the dialogues characterize conception of ideal state. There can be found many differences among them. The Republic projects state named Callipolis. The Laws characterizes state named Magnesia. This bachelor theses presents differences and connections of the dialogues' relationship. The method of this thesis is analysis and comparison of Plato's writings and publications dealing with this topic.

The first chapter of the thesis present coherent structure of both ideal states. We are primarily focusing to define them in three major subjects – structure of the government, education and personal freedom.

The main goal of the second chapter is comparison of the dialogues. We found following main differences: Callipolis has hierarchical structure with a ruler (or group of rulers) who has the best ability due to education. Magnesia differs because of the equality in this state ruled by the legal system. Education differs primarily in the intention. Personal freedom is higher in the state of Magnesia. On the other hand, Callipolis presents better gender equality.

Third chapter compares philosophical theories dealing with the relationship of The Republic and The Laws.

KEYWORDS

philosophy, political science, Plato, The Republic, The Laws

Obsah

ÚVOD	7
1 STRUKTURA IDEÁLNÍCH STÁTŮ.....	8
1.1 KALLIPOLIS	8
1.1.1 Státní uspořádání.....	8
1.1.2 Výchova občanů.....	9
1.1.3 Občanský život.....	12
1.2 MAGNÉSIE	18
1.2.1 Státní uspořádání.....	18
1.2.2 Výchova občanů.....	19
1.2.3 Občanský život.....	21
2 O VZTAHU MEZI KALLIPOLIS A MAGNÉSÍÍ.....	28
2.1 POROVNÁNÍ STRUKTURY STÁTU	28
2.2 POROVNÁNÍ OBČANSKÝCH PRÁV	31
3 INTERPRETACE ROZDÍLŮ VZTAHU MEZI ZÁKONY A ÚSTAVOU	34
3.1 INTERPRETACE ZALOŽENA NA ŽIVOTNÍ ZKUŠENOSTI	34
3.2 KALLIPOLIS JAKO TEORETICKÝ MODEL, MAGNÉSIE JAKO PRAKTICKÉ PROVEDENÍ	36
3.3 ODKRÝVÁNÍ ODLIŠNÝCH TÉMAT.....	39
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	42

Úvod

V mé bakalářské zabývat dvěma Platónovými spisy, Ústavou a Zákony. Oba spisy se zabývají myšlenkou ideální obce, každý o ní pojednává jiným způsobem. Ústava je považována za jedno z nejzákladnějších děl Platóna, naopak spis Zákony se, dle mého pohledu, často opomíjí. Toto téma jsem si vybrala, jelikož jsem při svém studiu na Katedře občanské výchovy a filosofie projevila zájem o sociálně-politická témata a Platónův odkaz v tomto oboru považuji za jeden ze zásadních.

Obě Platónovy ideální obce se navzájem zřetelně odlišují. Přirozeně nám tímto vyvstává otázka, jaký vztah se mezi obcemi nalézá. Hlavním cílem předkládané práce je vymezit, jaké odlišnosti, spojitosti a souvislosti v Ústavě a Zákonech nacházíme.

Abychom mohli řádně definovat tento vztah, je nutné přehledně zobrazit oba ideální státy. Pro naši práci jsme zvolili tři hlavní témata – strukturu státu, výchovu a občanský život, dle kterých obec Ústavy a Zákonů budeme analyzovat. Výsledky námi podané analýzy obou dialogů v následující kapitole srovnáme a pokusíme se definovat vztah, který nacházíme mezi obcemi v námi určených tématech.

Jelikož se souvislostmi dialogů Ústava a Zákony věnovala řada teoretiků a filosofů, zohledníme v poslední kapitole nejznámější interpretace a porovnáme je s našimi závěry z předcházejících kapitol.

Metodami této bakalářské práce jsme zvolili analýzu a komparaci Platónových spisů a vybraných sekundárních zdrojů, které se danou problematikou zabývaly.

1 Struktura ideálních států

Platón nám představuje ve svých dialozích Ústava a Zákony dva ucelené projekty ideální obce. Obě obce jsou tvořeny prostřednictvím dialogů. V Ústavě obec konstruuje mluvčí Sókratés a pojmenovává ji Kallipolis (Platón 2017, s. 285). V Zákonech je hlavním mluvčím athénský cizinec a nazývá obec jménem Magnésie (Platón 2016, s. 250) neboli obcí Magnétů (Platón 2016, s. 263).

V této kapitole budeme definovat oba ideální státy.

1.1 Kallipolis

Kallipolis je představována mluvčím Sókratem, dalšími účastníky rozhovoru jsou Glaukón, Ademaintos, Polemarchos, Kefalos, Trasymachos s Kleitofónem. Dílo se skládá z 10 knih.

1.1.1 Státní uspořádání

Obyvatelé Kallipolis jsou rozřazováni dle svých schopností do tří tříd. Největší třídou obyvatel je pracující třída představující nevzdělanou a neozbrojenou část obyvatelstva, jejíž hlavním cílem je zaopatřit materiální potřeby obce. Další dvě třídy se skládají ze strážců obce a vládců. Strážci představují ozbrojené pomocníky a vojenskou sílu polis. „To jsou ti, kteří musí být ustavičně připraveni riskovat, obětovat svůj život a zároveň přitom musí být připraveni k nejsebezapíravější diskusi a vůbec k nejsebezapíravějšímu způsobu života. Na nich, na tomto středu spočívá celý stát; na jejich askezi, na jejich upřímnosti, na duši jejich sebezapření spočívá morálka společenského celku. Oni jsou zároveň vzorem pro všechny ostatní. A ti, kteří žijí život obecna, to znamená žijí pro obec, pro celek, pro druhé, ti teprve tím, že žijí takovýmto způsobem pro druhé, umožňují něco takového, jako je stát spravedlnosti“ (Patočka 1999, s. 243). Jejich povahové rysy musejí být pruníkem vznětlivosti a loajality k vlastním občanům, což vyžaduje nejen tělesnou ale i rozumovou složku, čemuž je podřízena jejich výchova a vzdělání.

Z této třídy je pak dlouhodobým procesem vybírána třída vládců, Sókratem označována jako filosofové-vládci, kteří díky svým schopnostem a vzdělání představují politickou moc, která především dohlíží v Kallipolis na zákony a výchovu v obci (Platón 2017, s. 275).

Pro začátek naší analýzy ideálního státu v dialogu Ústava je třeba zmínit, že ačkoliv Platón největší třídu obyvatel Kallipolis pokládá za součást společenství a zmiňuje ji jako občany, veškerá následující opatření, pokud neuvedeme jinak, se týkají pouze zbylých dvou skupin obce – strážců a filosofů vládců.

Veškerý život v Kallipolis je zaopatřen podle Platónova hlavního tvrzení, že každý má zastávat pouze jednu činnost, která nejvíce vychází z jeho přirozenosti (Platón 2017, s. 171). Dle tohoto tvrzení hierarchizuje celé společenství obce. Jelikož každý jedinec má nadání jen k některé činnosti, je každému v Kallipolis předurčen konkrétní úkol, ze kterého vychází dělba práce – tedy tři třídy obyvatelstva.

Každé třídě Platón přisuzuje nespornou roli pro obec a předpokládá tak, že všichni budou zajišťovat hladký chod spravedlivého státu. Pro dobro obce je tedy velmi důležité, aby obec dokázala občana přiřadit ke správné třídě, do které náleží. (Platón 2017 s. 103-104). „Neboť rolník si patrně nevyrobí sám pluhu, má-li být dobrý, ani motykami ostatních hospodářských nástrojů. Podobně ani stavitel, neboť i ten má mnoho potřeb. Právě tak tkadlec a švec; či ne? Pravda“ (Platón 2017 s. 52).

Platón v Kallipolis rozbíjí tradiční pojetí nukleární rodiny – otec, matka, dítě. Zakládá tzv. společenství žen a dětí (Platón 2017, s. 211). Toto společenství je podřízeno k plnění základních tří úkolů. Zaprvé, poměr vládců a strážců má zůstat stejný. Zadruhé, kvality vládců a strážců mají zůstat vyrovnané po další generace. To znamená, aby vládci i strážci stále dobře bránili a stále dobře řídili obec. Zatřetí, společenství má vytvořit jednotu celé obce (Platón 2017, s. 305). O konkrétních podobách, jak se těchto tří bodů má docílit, budeme pojednávat v následujících částech kapitoly.

1.1.2 Výchova občanů

V Sókratově Kallipolis má výchova podstatné postavení, je hlavním nástrojem k vytvoření blažené obce, jelikož vytváří dokonalé strážce a vládce. Výchova v Ústavě nezastupuje však pouhou přípravu na výkon funkce, je zde kladen zásadní důraz na výchovu mravní, která formuje duši občanů. „Věřu, není důstojno dávat příkazy dokonalým mužům, řekl; vždyť ti si snad většinu z toho, co by mělo být uzákoněno, snadno objeví sami“ (Platón 2017, s. 163). Jinými slovy, ve správné výchově Platón nalézá možnost, jak značně zastupovat zákony. Občanovi nemusí být tím pádem vše nařizováno, sám dle svého rozumu bude jednat správně. Výchova

pro svoji podstatu v celém systému obce je odebrána jednotlivým občanům a je hlavní náplní řízení státu.

Občané, dívky i chlapci, jsou od mladého věku vzděláváni. Všechny děti procházejí múzickým a gymnastickým uměním, které utvářejí vyváženost povahy občana. „Dalo, jak se zdá, nějaké božstvo lidem dvě umění: múzické a gymnastické, a to jednak kvůli vznětlivosti, jednak kvůli touze po moudrosti. Ne kvůli duši a tělu (to snad jen podružně), ale právě jen pro ony dvě vlastnosti. Aby jako struny – patřičně napínány a uvolňovány – byly ve vzájemném souzvuku.“ (Platón 2017, s. 146) Jinými slovy múzické umění tlumí u strážců a vládců vznětlivou povahu a gymnastickým vzděláním se naopak předchází nadměrné slabosti.

Múzické umění podle Platóna představuje veškerou hudební a literární tvorbu. Je tak třeba dbát na to, že dítě se s múzickým uměním setkává již od začátku svého života, a to skrze báji. Dítě není ale schopno rozlišovat podstaty příběhů a neumí v symbolech rozklíčovat dobré a špatné jednání. „Mladý člověk není totiž schopen posoudit, v čem je a v čem není skrytý smysl, nýbrž to, co si z těchto představ v raných letech přisvojí, se pro něho zpravidla stává nesmazatelným a nezměnitelným. Proto je třeba za každou cenu dosáhnout, aby to, co mladí slyší nejdříve, bylo uzpůsobeno co nejlépe vzhledem k dokonalosti“ (Platón 2017, s.107). Z těchto důvodů musí veškeré formy múzického umění být pod přísným dohledem státu. Dále na tom to faktu můžeme znovu spatřit Platónovu tezi, že veškerá výchova má být přenechávána dokonalému státu a nikoliv jedinci.

O podobě múzických umění ještě pohovoříme šířeji, jelikož Platón mu ve spisu věnuje velkou pozornost z důvodu, že formuje dítě již od narození. V Ústavě jsou navrhovány konkrétní podoby umění a postupy, jimiž by se mělo v literatuře, hudbě a divadlu řídit, tak aby občanům byly pouze přínosné a neměly na ně negativní vliv. Platón tedy doporučuje zakázat veškeré divadelní hry, jelikož je to umění pouze napodobující a ukazuje povahové vlastnosti, které nejsou hodny nápodoby (Platón 2017, s. 125–126). K divadlu dodává další negativní faktory ovlivňující občana, tragédie člověku napomáhá býti lítostivým a komedie naopak v lidech vzbuzuje radost z věcí, ze kterých by jim samotným bylo stydno (Platón 2017, s. 116–117).

Múžické umění by se mělo vyhnout veškerému zobrazování slabých povahových rysů, ať už se jedná o obsah textu, melodii i rytmus. To samé platí pro vykreslování literárních hrdinů, mají být zobrazováni pouze jako vyrovnávané povahy, neměli by být vyobrazováni v hysterickém smíchu či pláči. (Platón 2017, s. 121–124). Děsivé výjevy do literatury též nepatří, jelikož ohrožují lidskou vyrovnanost. (Platón 2017, s. 115)

Platón upravuje múžické umění se zvyše zmíněným záměrem, jelikož se domnívá, že má silný vliv na charakter člověka. Básně hodnotí z morálního hlediska a vyjadřuje se i k dobovému umění, své postoje předkládá na konkrétních úryvcích z Homérovy tvorby, které považuje za nevhodné, aby se produkovaly a četly v ideálním státě. Je však důležité zmínit, že Platón si básnictví váží, avšak v cenzuře některých částí vidí blaho pro Kallipolis.

„Homéra a ostatních básníků vyprošujeme, aby se nehněvali, když je vyškrtáme – ne že by nebyla básnická a lidem příjemná k poslechu, nýbrž proto, že čím to jest básnicky lepší, tím méně to smějí poslouchati chlapci i muži, kteří mají býti syny svobody a otroctví se báti více než smrti (Platón 2017, s. 114)

Gymnastické vzdělání je v Ústavě popisováno jako výchova, která má člověka provázet celý život. Výcvik, kterým dívky a chlapci v Kallipolis společně prochází, je nejvíce zaměřen na vojenskou zdatnost, mohli bychom ho přirovnat k branné nauce. “Už v nejútlejším dětství je musíme posadit na koních, ne však na bujných a válečných, ale na velmi rychlých a dobře ovladatelných. Takto budou moci velmi dobře vidět svou práci“ (Platón 2017, s. 214).

Následující vzdělávání občanů v Kallipolis je zaměřeno již na výchovu budoucích vládců–filosofů. Je vyhrazeno jen vybraným dvacetiletým jedincům, kteří budou úspěšně vybráni ze skupiny strážců. Ti mají po dobu deseti let studovat aritmetiku, geometrii, astronomii a učení o harmonii.

Tyto vědy mají budoucím vládcům pomoci k poznání. Aritmetiku občané nemají využívat ke koupi a prodeji, avšak „pro válečnou potřebu a za tím účelem, aby duši samé usnadnili obrat od oblasti vznikání k pravdě a jsoucnosti“ (Platón 2017, s. 48). Geometrie chápe ve dvojím smyslu, jestli nás nauka vede pouze k praktickému myšlení o tom, co vzniká a zaniká, nemá se jí občan věnovat, nebude mu k užítku. Geometrie musí být pochopena jako nauka poznání věčného, která nutí duši obracet se k nejblaženější části jsoucna (Platón

2017, s. 50). V nauce o astronomii a harmonii kritizuje dosavadní praktiky, kdy se hledají pouze čísla, akordy, ale už se dále nezabývají, která z nich jsou harmonická a nemohou dojít k nejpodstatnějšímu užitku nauky – hledání krásy a dobra (Platón 2017, s.62)

Námi vyjmenované vědní disciplíny občanovi tento svět idejí mají pouze přibližovat, k poznání skutečné podstaty člověka přivede až dialektika. Studium této nauky se mohou věnovat pouze ti nejlepší z nejlepších žáků. Dialektikou se mají zabývat nepřetržitě po dobu pěti let (Platón 2017, s. 62). „Tedy dialektická metoda, pravil jsem, se jako jediná ubírá touto cestou, odstraňujíc všechny předjaté předpoklady, k samému počátku, aby se tak upevnila. A to opravdu lehce pozvedá oko duše, zahrabané v jakémsi barbarském bahně, a vynáší je vzhůru, majíc za pomocníky a průvodce obory, které jsme probrali" (Platón 2017, s. 293).

Pokud „student“ zvládl porozumět studiu dialektiky, čeká ho patnáctiletá služba obci, „kde se bude muset ujmout vedení vojenských záležitostí i úřadů, vyhrazených mladým lidem, aby se neopožděvali za ostatními ani ve svých zkušenostech“ (Platón 2017, s. 302). Teprve pak, pokud obstojí, ve věku padesáti let se může stát vládcem – filosofem, řídit obec, rozhodovat tak o zákonech a vychovávat stejným procesem další generace.

V Ústavě se tedy setkáváme s výchovným systémem, který probíhá u těch nejlepších až padesát let jejich života. Ke vzdělání jsou připuštěny jen dvě nepracující třídy, ze kterých pak další výchovou jsou vybráni ti nejpovolanější z nejpovolanějších.

Otázkou je, jak se tyto volby odehrávají, jakou zkouškou musí občané projít, aby postoupili k dalšímu kroku vzdělání. V Ústavě je pouze zmíněno, že zkoušení a celý tento proces probíhá již od útlého dětství (Platón 2017, s. 149–150). Kdo je za ni zodpovědný, však Platón neuvádí, můžeme jen usuzovat dle důležitosti role vládce – filosofů, jsou to právě oni, komu je předána zodpovědnost výběru.

1.1.3 Občanský život

Po nastínění hierarchizace obce nám vyvstává otázka, zda všichni příslušníci tříd mají v Kallipolis stejná práva a stejné svobody. Tuto otázku se pokusíme zodpovědět v následující části. Porovnáme míru svobody u jednotlivých skupin a na příkladech zamyslíme se především nad otázkou vlastnictví, možnosti zásahu do vedení obce a rovností mužů a žen.

V Ústavě, ve srovnání se Zákony, je život občanů popsán jen okrajově. Nejpočetnější skupina obyvatel tzv. produktivní třída se ve spise přehlíží a lze ze Sókratovy definice vyčíst, že je považována za okrajovou, říká, že jsou to „posluhovači, totiž lidé, kteří duševně nejsou právě nejhodnější býti členy společenství, kteří však mají dostatečnou sílu tělesnou k těžkým pracím...“ (Platón 2017, s. 96). Proto pokud se budeme bavit o občanských právech, musíme se omezit na skupinu strážců a vládců-filosofů, ovšem jelikož se nacházíme v ideálním státě, kde vládnu ti nejlepší, Platón poznamenává, že dokonalí většinu toho, co by měly ustanovovat zákony, sami již vědí (Platón 2017, s. 207). To nám vysvětluje, proč se Platón v Ústavě tolik občanským nařízením nevěnuje.

Platón se v Ústavě několikrát zaobírá hrozbami, které by mohly ovlivnit ideální stav obce. Za největší nebezpečí považuje situaci, kdyby nastaly spory mezi samotnými vládci. Dokládá to na tvrzení, že veškeré změny v ústavě vznikají právě tehdy, kdy ve vládnoucí třídě je názorový rozboj (Platón 2017, s. 261). Kallipolis je dle tomu přizpůsobena a postavena tak, aby se předcházelo veškerým sporům a podporovala se ucelenost společenství. Platón si je vědom, že hlavní rozpory mezi občany vycházejí z majetkové nerovnosti, opatřuje proto Kallipolis, dalo by se říct, určitou majetkovou politikou. Z té vychází jedno ze zmiňovaných občanských ustanovení: veškeré soukromé vlastnictví je zakázáno. Nejvyšší třídy nesmí vlastnit jakýkoliv majetek, především drahé kovy, zlato a stříbro. Pokud by strážci a vládci vlastnili majetek, stali by se z nich podle Platóna správci a rolníky „a místo aby byli ostatním občanům spojenci, budou vůči nim nepřátelsky smýšlejícími pány“. (Platón 2017, s. 153). Pouze touto cestou (společně s výchovou¹) je možné uspořádat ideální podmínky pro dokonalé strážce a vládce.

Platón se tímto nařízením snaží předejít veškerým sporům a získat co největší celistvost této třídy. Je třeba zmínit, že Platón v Kallipolis odmítá existenci chudoby, zároveň by však stát neměl trpět přebytkem. Chudoba i bohatství vnášejí do společnosti špatné mravy, které vyvolávají nevíтанé změny (Platón 2017, s. 157–158).

Stát nevlastní pouze majetek, ale připadávají mu i ženy a děti. Platón toto rozhodnutí vysvětluje následovně: „Tyto zásady, činí strážce ještě více opravdovými a způsobují, že neroztrhují obec. Pokud by použili názvu mé, každý pro něco jiného, a jeden by vláčel do svého domu, čeho by

---

¹ Viz kapitola 1.1.2 Výchova občanů

mohl nabýti odděleně od ostatních, a kdyby každý měl vlastní ženu a děti, tím by měl také osobní radosti a bolesti. V tomto případě, ale každý rozumí smyslu vlastnictví stejně, směřují ke stejnému cíli a všichni společně pociťují slast a strast“ (Platón 2017, s. 210).

Platón se obává, že by mohlo dojít k rozpadu ideální obce, pokud by se zaprvé, změnil počet vládců–filosofů a strážců a zadruhé, pokud by nastala degenerace, úpadek obyvatelstva. „Nepoznají-li strážci podstatu těchto plození, budou vám spojovat nevěstu s ženichy v nepravý čas, a děti nebudou dobré ani svou přirozenou podstatou ani svým osudem vznikne tím nestejnost a neladná nestejnorodost, a ty vždy rodí válku a nepřátelství“ (Platón 2017, s. 306). Vymýšlí proto opatření, kterým stát řídí a hlídá plození. Zajišťuje tím, přesný počet jedinců vládnoucí třídy. Tím se rodí nejlepší schopní vládci a nedochází k jakékoliv změně v systému. Jak toho dociluje?

Občané mají povinnost v určitém věku vstupovat do sňatků, ženy v rozmezí dvaceti a čtyřiceti let, muži mezi čtyřicátým a pětapadesátým rokem (Platón 2017, s. 206). Muž a žena nemají právo si zvolit partnera, ten je jim vylosován svatebním číslem. Jelikož má v Kallipolis vládnout nejdokonalejší z nejdokonalejších, je losování zmanipulováno, aby byli k sobě přiděleni jen ti nejlepší jedinci, „aby se nejlepší muži stýkali s nejlepšími ženami co nejčastěji, a nejhorší s nejhoršími naopak co nejméně často“ (Platón 2017, s.205). Tuto formu lži Platón vybírá pouze proto, aby neranil city občanů, kterých by se mohlo dotknout, že je vládci neshledali vhodnými k sňatku, a předchází tak potencionálnímu rozbroji. (Platón 1993, str. 235). V podobě tohoto losování jedinec nemůže vinit vládce za svůj neúspěch, ale pouze náhodu. Platón uvádí, že toto jedna z mála výjimečných situací, kdy vládci mají občanům lhát, protože lež zde vede k blahu obce (Platón 2017, s. 204).

O tom, jak svatební číslo funguje a jak se má používat, se však v dialogu nedozvídáme.

Sňatek v Kallipolis nejspíš není chápán jako soužití dvou osob v běžném slova smyslu, ale jako dočasné spojení dvou lidí za účelem počít potomka. Je též naznačováno, že by někteří občané měli mít více partnerů: „A těm příslušníkům mládeže, kteří jsou zdatní ve válce nebo kdekoli jinde, bude nutno poskytovat čestné dary i jiné odměny a dávat jim povolení k častějšímu styku s ženami, aby i pod touto záminkou vzkličilo z takovýchto mladých mužů co nejvíce potomků“ (Platón 2017, s. 204). Z toho vyplývá, že budou muset během života uzavřít několik sňatků, protože děti zrozené mimo manželství by nebyly obcí přijaty (Platón 2017, s. 206). Vyvozujeme

tedy z toho, že manželstvím se v Kallipolis rozumí pouze krátkodobé snoubení muže a ženy, které nevytváří mezi nimi žádný trvalý vztah, pouze je od nich očekáváno úspěšné početí.

Pouze děti narozené v souladu s výše popsaným systémem mají právo být občany Kallipolis. Nemanželské děti, které se narodily bez výběru a dohledu státu, děti počaté mimo určené plodící období a děti narozené s nějakou vadou mají dle Platóna „zmizet na nějakém zapovězeném a skrytém místě“ (Platón 2017, s. 204–207).

Dítě je hned po porodu odebráno rodičům a dáno do speciálního ústavu. Pečovatelský ústav se stará o děti, matky sem chodí kojit novorozenáta. Tzv. opatrovna je tak zařízena, aby se matky nikdy nedozvěděly, které dítě je jejich. Výchovu přebírá už tohoto momentu stát a rodič nemůže nijak rozhodnout, co se s jeho potomkem stane – vše mají v rukou již vládci–filosofové.

Platón tím chce vytvořit jednotu společnosti, která by představovala jednu velkou ucelenou rodinu, kde jsou si všichni rovni a nemají důvody k vnitřním rozbrojům (Platón 2017, s. 204–207). Dítě tak přijme veškeré dospělé jako své rodiče a prarodiče a dospělí se budou chovat ke každému dítěti jako ke svému vlastnímu. Proto pokud, jak jsme na začátku uvedli Platón používá rodinu jen jako nástroj k vytváření lepšího státu, je nutné dodat, že rodinu nevidí pouze pragmaticky jako nástroj reprodukce, ale obdivuje ji pro vytváření vnitřní jednoty, soudržnosti a vzájemné lásky. Tyto harmonické vlastnosti chce Platón přesunout z rodiny na úroveň vládnoucí třídy a přeje si, aby je měla i jeho ideální obec.

Naším cílem bylo shrnutí občanského života v Kallipolis a vymezení práv a svobod občanů. Aby tato výpověď byla kompletní, musíme se zaměřit na postavení ženy v tomto společenství. Nejzásadnější pasáží, která nám pomůže danou problematiku rozklíčovat, je následující, kdy se Sókratés sám zabývá otázkou, zda se ženy mohou stát vládkyněmi:

„Neexistuje žádná činnost obecní správy, která by patřila ženě, protože je ženou, ani muži, protože je mužem; přirozené schopnosti jsou však v obou tvorech rozptýleny stejně a žena se při své přirozenosti může podílet na všech činnostech stejně jako muž; ve všech je ale slabší než on.“ (Platón 2017, s. 198)

Důležitá je zde interpretace spojení „být slabší“ – používá ho Platón ve smyslu biologickém, tedy že pouhý rozdíl mezi ženou a mužem je ve fyzické zdatnosti? Nebo inklinuje k tomu, že slabost tu neznačí pouze fyzickou nedokonalost, ale celkovou slabost ve všech odvětvích?

Zastáncem prvního tvrzení je L. Strauss. Zastává svůj názor na Platónově definici rozdílu mezi pohlavím – „ženské plemeno rodí a mužské plodí“ (Platón 2017, s. 199). Konstatuje, že jelikož Platón uvádí tímto biologické rozdíly, tak občanství v ideální obci, dle Strausse, je dovednost jednoho či druhého pohlaví, které tkví v duši, nikoli v těle (Strauss 2007, s. 125). Proto otázka fyzické zdatnosti je až druhotná. Můžeme podle něj tedy mluvit v obci o rovnosti pohlaví.

Můžeme ale spojení „být slabší“ chápat mnohem širěji, jakožto celkovou nedokonalost žen. Tento názor můžeme spatřit u J. Redfielda, jenž otázku rovnosti ženy ve společenství vidí rozdílněji než Strauss. Celý citovaný úryvek chápe, že žádná činnost neexistuje, protože je dáno, že žena je automaticky horší než muž (Redfield 2005, s. 81). Svoji tezi opírá o následující citaci: „Znáš tedy nějakou oblast lidských činností, v níž by mužské pohlaví ve všech ohledech nevynikalo nad ženským? Anebo máme ze široka hovořit mluvit o tkaní, přípravě koláčů a vaření masa, kde všude se ženské umění vynikajícím způsobem osvědčuje – proto taky dochází největšího posměchu, je-li poráženo na tomto poli? Máš pravdu, řekl, že toto pohlaví je téměř ve všech překonáváno druhým“ (Platón 2017, s. 198). Následovně Platón svoji upravuje a dokládá, že někdy mohou být některé ženy lepší než muži (Platón 2017, s. 198). Redfield míní, že pokud žena má být lepší než muž, tak bude zbavena ženskosti a veškerá její výchova bude směřovat k tomu, aby se co nejvíce připodobnila mužům (Redfield 2005, s. 139).

Redfieldovu teorii obecné slabosti ženy potvrzují i časté narážky Platóna na morální vlastnosti, které jim přisuzuje. Když se Platón se vyjadřuje o výchově strážců, odsuzuje veškeré vzlykání nad důležitými osobnostmi státu a říká, aby to se přenechalo ženám (Platón 2017, s. 116). Používá spojení „zženštilé uvažování“ (Platón, 2017, s. 216) a zakazuje zdatným, aby napodobovali ženu, jelikož by je to mohlo oslabit (Platón 2017, s. 127).

Abychom se však mohli přiklonit k jedné z této interpretací, musíme zmínit konkrétní příklady z občanského života žen.

Za zásadní změnu, která utváří ženu v Kallipolis, považujeme již zmíněný Platónův rozklad klasicky vnímané rodiny. Musíme si uvědomit, že se ocitáme v antickém Řecku, kde byla žena vnímána jako matka a udržovatelka domácnosti, která se na veřejném dění převážně

nepodílela (Rádl 1998, s. 32)². Pokud však rozbijeme tuto podobu tradiční domácnosti, žena nabývá větší volnosti a rovnoprávnosti vůči muži, protože se nemusí automaticky starat o výchovu dítěte. Pokud tomu tak opravdu je, tak si musíme ale definovat, jaké má žena právo na vzdělání a účasti na výkonu moci.

Co se týká výchovy múzické a gymnastické, není nijak genderově rozdělena a probíhá pro obě pohlaví společně. Jediný rozdíl můžeme vidět v zátěži gymnastického umění, kde Platón navrhuje, aby se dívkám přidělovaly méně náročné úkoly. Postavení ženy ani ve válce není rovnocenné, ale znovu to Platón přisuzuje fyzické zdatnosti (Platón 2017, s. 200). Takových to výjimek dokážeme v Ústavě najít více, docházíme však k závěru, že v základní výchově jsou rozdíly mezi muži a ženami minimální.

Povolání a funkce v Kallipolis jsou většinou popisovány v mužském rodě (lékař, soudce, učitel), ale to neznamena, že Platón nepočítá s ženami pro zastávání činností. Z dialogu víme, že ženy se jistě podílejí na výchově. „Potom přesvědčíme chůvy a matky, aby dětem vyprávěly vybrané báje a aby těmito příběhy utvářely jejich duše pečlivěji než jejich těla rukama.“ (Platón 2017, s.104). O ženách se Platón zmiňuje i v souvislosti s gymnastickou výchovou, kdy píše, že děti mají sledovat své otce a matky během bitev (Platón 2017, s. 213). To stejné platí o lékařkách, v medicíně též Platón vidí místo pro ženu (Platón 2017, s. 198). Vyvozujeme tedy z toho, že Platón ženu vidí jako plnoprávnou občanku města zastávající stejné či obdobné funkce v obci jako muž, „vždyť bez pochyby i úřady jsou společné ženám i mužům“ (Platón 2017, s. 204). Důležité je zdůraznit, že tímto ženy zasahují do rozhodujících oblastí státu – výchovy, správy obecních úřadů i obrany obce.

Ovšem dosud jsme hovořili o ženách, které prošly pouze vzděláním strážců. Jak nám předcházející odstavce naznačují, ženy mají rovnocenné místo ve společnosti jako muži, a to v otázce vzdělání i bojového výcviku. Mohou se však ženy stát i vládci-filosofy?

Po celou diskuzi týkající se výběru budoucích vládců se Sokratés zmiňuje o mladých mužích a chlapcích, ženu nikdy nezahrnuje. Nejspíš si to sám uvědomuje, protože na závěr svého pojednávání explicitně říká pro naši argumentaci zásadní větu: „Taky správkyně, Glaukóne, neboť vez, že co jsem řekl, neplatí o nic více o mužích nežli o ženách, pokud by tam které

---

² Jsme si vědomi, že se postavení ženy v antickém Řecku v různých městských státech lišilo, avšak pro naši práci, je tento závěr dostačující.

z nich byly k tomu schopny svým přirozeným nadáním.“ (Platón 2017, s. 302). Z toho tedy vyplývá, že Platón počítá s ženou ve společnosti v rovnocenném postavení a po boku muže na vrcholu společenské hierarchie.

Vraťme se nyní k otázce, které jsou si položili na začátku této části. Jak máme chápat úryvek, že žena je ve všech činnostech slabší než muž? Po vymezení úlohy ženy ve společenství docházíme k závěru, že Platón hlavní rozdíl mezi mužem a ženou v Ústavě opravdu vidí pouze ve fyzické zdatnosti a přikláníme se k Straussově interpretaci. Jelikož pokud se podíváme, v jakých odvětvích se role muže a ženy liší, téměř vždy se týká tělesné obratnosti (armáda, branná výchova). Jak pak nahlížet na Platónovy, dnes bychom mohli říct šovinistické, nářky na ženy? Domníváme se, že je třeba uvažovat o Ústavě v kontextu doby. Ženu, kterou do Kallipolis zasazuje, je na tehdejší představu velmi pokroková. Jenže to je představa ideálního státu, nesmíme opominout, že do textu mohou pronikat i Platónovy osobní názory a ty se budou shodovat s dobovým tradičním nahlížením na ženu, proto těmto jakýmsi zmínkám nepřisuzujeme velkou váhu.

Tímto zobrazení občanského života v ideální obci Kallipolis bereme za dokončenou.

1.2 Magnésie

Hlavním mluvčím dialogu *Zákony* je athénský cizinec, který hovoří ke Krétanovi Kleiniasovi a Spartanu Megillovi, rozhovor je rozdělen do 12 kapitol.

1.2.1 Státní uspořádání

Athénanova Magnésia se strukturou od Sokratovy obce liší. Nejvyšší postavení zde nepředstavují vládci, avšak polis je tvořena zákony, kterým všechny třídy podléhají a zajišťují. Zákon je tu považován za veškeré dobro, kterým bohové obdarovali obec (Platón 2016, s. 111). Znovu v dialogu objevujeme Platónovu obavu z jakékoliv změny v rámci ideální obce, zákony totiž považuje za neměnitelné, novelizace by pro Magnésii byla cestou k horšímu ústavnímu zřízení, protože nejdokonalejší je právě to, které mluvčí tohoto dialogu vytvářejí (Platón 2016, s. 136). V Magnésii stejně jako v Kallipolis je nastoleno rozvrstvení společnosti. Okrajovou skupinu tvoří cizinci a otroci, ti obstarávají veškerou fyzickou práci a Platón je staví mimo celé společenství a je naznačeno, že je nepovažuje ani za občany obce (Platón 2016, s. 205). Zbylí obyvatelé obce jsou rozřazeni do čtyř skupin dle velikosti svého

majetku. Mezi těmito skupinami, je, na rozdíl od hierarchie v Ústavě, dovolen i určitý pohyb a člověk může nabýt vyššího občanského statusu (Platón 2016, s. 137). Všechny skupiny představují obránce a zároveň vládců polis. Funkčnost Athénanovy ideální obce zajišťuje široké spektrum úřadů a soudů.

Pokud zmiňujeme, že zákon v Magnésii stojí nad jejími vládci, tak nejde vynechat poznámku, že zákon je stále pouhým konstruktem lidské mysli, tím pádem musí být někým vymyšlen a někým vymáhán. Pokládáme si tedy otázku, kdo tvoří v ideální obci Magnétů zákony? Z textu vyplývá, že hlavními zákonodárci budou všichni tři mluvčí dialogu – athénský cizinec, Kleinias a Megillos (Platón 2016, s. 384–385).

1.2.2 Výchova občanů

Obdobně jako v Ústavě i v Magnésii je zavedená státem řízená výchova. Vzdělávací systém popisovaný v Zákonech se pravděpodobně vztahuje jen na fyzicky nepracující třídu společenství.

Ke vzdělávání mají být připuštěni chudí i bohatí občané. „Je věru spravedливо, Lakedaimoňané, přičisti vaši obci k dobru to, že neudělujete žádnou zvláštní poctu ani výchovu chudobě nebo bohatství, soukromníku nebo králi, kterou vám nestanovil božský zakladatel z vnuknutí některého boha. Vždyť se nemají v obci udílet vynikající pocty proto, že někdo vyniká bohatstvím..." (Platón 2016, s. 88–89).

Výchovu stát přejímá již od útlého věku dítěte (Platón 2016, s. 204). Přesto děti žijí v rodinách se svými rodiči až do dospělého věku. Rodiče mají za svoji povinnost, aby dítě vychovávali řádně tak, jak jim nakazuje zákon. Oba rodičové mají omezenou možnost zasahovat do průběhu výchovy. Nejdůležitějším cílem vychovávání je tedy poslouchat zákony a chovat se tak, aby dětem byli správným vzorem. Platón zdůrazňuje, že podstata správné výchovy není v napomínání dítěte, ale v tom, když dítě vidí, že dospělí opravdu jednají tak, jak praví (Platón 2016, s. 125).

Platón v Zákonech dá tak velký důraz na výchovu dítěte od útlého věku, že uvádí velmi konkrétní postupy výchovy, některé se zaobírají již těhotenstvím: „Všem tělům prospívá, jsou-li bez únavy pohybována všelikými otřesy a pohyby, i těmi, které jsou prováděny od nich samých, nebo i když se těla nosí na nosítkách nebo vozí na moři, nebo ať jsou jakkoli

pohybována jinými silám" (Platón 2016, s. 185). Některé nabádají, jak se má zacházet s novorozeňaty: „Obojí tyto stavy jsou patrně strachování, a strachy pocházejí z nějakého špatného stavu duše. Kdykoli někdo užívá za lék proti takovým stavům otrášení zvenčí, tu ten pohyb poskytovaný zvnějšku přemáhá strašlivý a šílený pohyb vnitřní a tím, když způsobí, že se v duši ukáže klid a utišení prudkého tlukotu srdce, který u někoho nastal, dělá něco veskrze vítaného..." (Platón 2016, s. 186).

Magnésie má podobný vzdělávací systém jako v Kallipolis, který též zahrnuje muzické, gymnastické umění a vědní disciplíny. Liší se však jeho uspořádáním. Prvotně dívky a chlapci jsou v šesti letech rozdělení a vychovávání odděleně. Obsah výchovy mají ale obdobný. Zásadní odlišné uspořádání od Kallipolis nalézáme ve vyšším studiu. V Ústavě vybraní strážci podstupují důkladnějšímu vzdělání, které je připravuje na roli vládců – filosofů. Tento vývoj v Zákonech nenacházíme. Platón se v Zákonech nevyjadřuje o uspořádání vyššího vzdělání, naopak vědám popisovaným v Ústavě (matematika, geometrie, stereometrie, astronomie) se mají učit všichni občané. Vyjmenované, podle Platóna tzv. nauky o číslech, jsou pro rodinná hospodářství a ústavu nejdůležitější. Jsou totiž praktické, rozvíjejí paměť, člověka činí více bystrým (Platón 2016, s. 144).

Věkové rozmezí školní docházky Platón v Zákonech nekonkretizuje.

Muzické a gymnastické umění kopíruje myšlenky výchovy z Ústavy. Děti mají být od dětství vedeny k oběma. V Zákonech je muzická výchova modifikována jen nepatrně. Například divadelní představení jsou povoleny za podmínky, že jsou uznány státem za vhodné. Ovšem herci mohou být jen cizinci a otroci (Platón 2016, s. 217).

Znovu v Zákonech Platón apeluje na to, že i muzické umění musí být v rukách státu, rozumějme tomu tedy tak, že má být upraveno určitými zákony a zásadami. Svůj postoj odůvodňuje tím, že přílišná volnost v umění, konkrétně v hudbě, vede lidi k pocitu sebejistoty, která vytváří takovou podobu volnosti, že jedinec začne odmítat výchovu rodičů, nebude chtít být podřízeným úřadům, což povede k tomu, že přestane poslouchat zákon (Platón 2016, s. 95).

Gymnastická výchova probíhá v Magnésii formou her, které se pořádají každý měsíc. Občané se mají každý měsíc účastnit závodů v různorodých disciplínách. Hlavním cílem her

je posílit jejich bojeschopnost a zlepšit jejich tělesnou zručnost. Her se mají účastnit všichni muži. Dívky tuto povinnost nemají, avšak není jim to zakázáno, pokud by projevíly zájem. Vdané ženy již právo na účast nemají (Platón 2016, s. 232–234).

Krom těchto her se občané mají účastnit každodenních vojenských cvičení, které probíhají bez zbraní, a jsou přípravou na každoměsíční trénink v plné zbroji. Platón si toto cvičení představuje následovně: „Mají napodobovat veškeré válečné umění a doopravdy bojovat co nejbližší skutečnosti rohovnickými koulemi i metáním, užívající nebezpečných zbraní, aby ta vespolná hra nebyla tak docela bez strachu, nýbrž aby vzbuzovala city bázně a jistým způsobem objevovala, kdo je statečné mysli a kdo ne. Rozdíl je správně jedněm pocty a druhým pohany, má zákonodárce připravovat celou obec, aby byla zdatná pro opravdový zápas po všechen svůj život" (Platón 2016, s. 231). Platón vidí v této konkrétní podobě branné výchovy takovou podstatu, že připouští možnost smrti některých občanů v případě na boj. Pokud by se tak stalo cizím přičiněním, Platón dodává, že občan, který při výchově zabil jiného občana, nemá být odsouzen (Platón 2016, s. 230).

V Zákonech se znovu setkáváme s Platónovu myšlenkou z Ústavy o souhře dobré duše a dokonalého těla (Platón 2016, s. 160). Domníváme se, že to je důvod, proč se v Zákonech objevuje nově protnutí této myšlenky, a to v podobě tance. Platón ho zařazuje do gymnastické výchovy, jakožto nauku, která napodobuje pohyb zápasu, rozvíjí mrštnost a zdokonaluje rychlost (Platón 2016, s. 214). Jeho umírněnou podobu pojmenovává tzv. mírovým tancem, jenž odráží vyrovnanost a pohodu duše (Platón 2016, s. 214).

1.2.3 Občanský život

V Zákonech Platón odstupuje od odvážného netradičního pojetí rodiny, které nacházíme v Ústavě. Zákony jsou proti tomu spíše jednotlivá doporučení rodinám a obecné i konkrétní pravidla a rady, jak žít správný občanský život. Dá se tedy říct, že občané v Magnésii mají volnost ohledně podoby svého soukromého života? Pojdme si nejdříve přiblížit život občanů a občanek Magnésie, než si odpovíme, zdali tomu opravdu tak je.

Platón zde zachovává klasické pojetí rodiny, přesto se stále drží myšlenky, kterou jsme naznačili v předešlé kapitole, že děti více spadají pod správu státu, než by patřily rodičům (Platón 2016, s. 202). Rodina je v Magnésii chápána jako jeden z nejdůležitějších pilířů jednoty obce. Proto je upravována hned v několika následujících doporučeních.

Muži by měli vstupovat do manželství v rozmezí třiceti až třiceti pěti let, ženy ve věku šestnácti až dvaceti let. Platón manželství neuzákoňuje jako občanovu povinnost, avšak muž, který zůstane svobodný po dosažení třiceti pěti let, musí platit sankce za každý následující rok staromládenectví (Platón 2016, str. 170).

Sňatek má přispívat k soudržnosti obce a být obci prospěšným. Platón doporučuje ženichovi: „Ti by tobě doporučovali, aby ses nevyhýbal sňatku s dívkou z chudé rodiny, ani neusiloval o sňatek s příliš bohatou, nýbrž budou-li ostatní okolnosti stejné, abys vždy dával přednost nevěstě skromnější, a tak se s ní scházel do společenství. Neboť takto by to bylo prospěšné i obci i sbližujícím se krbům" (Platón 2016, s. 169). Platón se tak chce vyhnout vytvoření společnosti, která by se dělila na chudé a bohaté, a mohla by tak vést k rozbojům v obci. To potvrzuje další nařízení týkající se sňatků. Je zakázáno darovat novomanželům jakékoliv věno (Platón 2016, s. 139).

Žena ve výběru manžela nemá žádné slovo, sankce, které zmiňujeme, se týkají mužů. Z dialogu vyplývá, že Platón pro nesezdanou ženu ve společnosti nenachází místo.

V Magnésii existuje instituce, která má dozor nad manželstvím. Je to skupina žen, které jsou speciálně zvoleny k tomu, aby dohlížely na sezdané páry. Prvních deset let manželství navštěvují rodiny a dohlízejí, zda novomanželé nechybují a nevědomky neohrožují manželské soužití. Pokud novomanželé nedbají jejich rad, může je postihnout riziko určitých sankcí (Platón 2016, s. 183).

Hlavním cílem prvních deseti let je založit rodinu. Jejich veškerý život by se měl upínat k zplodění zdravého potomka a dle toho tomu přizpůsobit i svoji životosprávu. „Novomanželé by se měli mít na pozoru a nedělat svévolné věci zdraví škodlivé, ani takové, které souvisí s pupností a nespravedlností – neboť nutně vtiskuje a vštěpuje ty chyby do duší i těl zárodků a přivádí na svět potomstvo po všech stránkách méněcenné" (Platón 2016, s. 173). Pokud se novomanželům nepodaří zplodit dítě, bude jim soudem nařízen rozvod (Platón 2016, s. 182). Jediná jiná možná příčina, která by mohla vést k rozvodu, by bylo zabití svého potomka (Platón 2016, s. 271). Veškeré rozepře v soužití mají být vyřešeny pomocí státu – jsou proto zhotoveny konkrétní rady, které tvoří strážci zákona a ženy pečující o manželské svazky. Ty mají páru pomoci najít znovu harmonii (Platón 2016, s. 341–342).

Pokud v průběhu bezdětného manželství jeden z partnerů zemře, je doporučeno vdově či vdovci si najít dalšího partnera a zplodit spolu potomka. Avšak pokud dítě již mají, Platón, jim doporučuje, aby potomka vychovávali sami a nepřiváděli do rodiny nevlastního otce či matku. Mohli by totiž vzniknout rozboje mezi dítětem a novým rodičem (Platón 2016, s. 341).

Platón se v Zákonech dosti zabývá vztahem dítě–rodič. V celém dialogu můžeme spatřit důraz, který Platón klade k úctě k starším obyvatelům obce. Pokud vytvoříme hierarchii společenského postavení obyvatel Magnésie, staří lidé jsou bezesporu na vrcholu. Každý občan má povinnost se ke svým rodičům chovat v úctě, každý se má postarat o to, aby jeho rodiče byli hmotně zajištěni, jelikož po celý život má člověk splácet svým rodičům to, že ho zplodili a vychovali (Platón 2016, s. 113).

Jejich ochranu Platón definuje mnoha zákony, staří se stávají v Magnésii takřka nedotknutelnými. Napadení osoby, která je o dvacet a více let starší, se trestá několika lety vězení. Pokud občan zaútočí na vlastní rodiče, musí být vyhnán ze společenství a mají být s viníkem přetrhány veškeré vazby. Usmrcení rodiče se trestá trestem smrti. „Jestliže pak bude někdo uznán vinen takovou vraždou, že usmrtil někoho z těchto, [...] necht' ho usmrtil, nahého vyvrhnou na ustanovené trojcestí a všichni úředníci za celou obec, každý nesa kámen, necht' jej hodí na hlavu mrtvolý“ (Platón 2016, s. 276).

Další tresty jsou definovány následovně: trest za nechtěné zabití je v podobě exilu po dobu tří let, pokud se jedná o usmrcení dítěte, je požadován, jak už jsme výše zmínili, rozvod (Platón 2016, s. 281–294).

Některé z trestů se liší podle toho, kdo spáchal onen zločin. Viníci se rozdělují na občany, otroky a cizince, těm se trest vyměřuje nejvyšší měrou (Platón 2016, s. 285). V dialogu nejsou nikde uvedeny odlišné postihy pro ženy a vše nasvědčuje tomu, že se nerozlišuje mezi napadením otce a matky.

Pojďme se nyní zaměřit na občanova práva a svobody ve vlastnění majetku. V Zákonech Platón ustupuje od zákazu soukromého vlastnictví, který funguje v Ústavě. Občané Magnésie mohou vlastnit majetek, avšak jeho nabytí a nakládání je již přísně regulováno

státem. Půda striktně patří státu a je rozdělena mezi občany, tyto části jsou nedělitelné a občan s půdou nemůže obchodovat.

Jak jsme výše zmínili, každý občan Magnésie náleží do jedné ze čtyř skupin, tyto skupiny jsou tvořeny na základě jedincova majetku, občanům je dovoleno své vlastnictví dále rozšiřovat. Občan se tedy může pohybovat mezi jednotlivými skupinami. Soukromé vlastnictví je však jasně limitováno a je zohledněno, že občan nesmí nabýt majetku, který by byl čtyřikrát větší než jeho původní vlastnictví (Platón 2016, s. 141). Veškerý majetek občanů je státem evidován. Občanů, kteří majetek zatají, hrozí přísný postih. „Ukáže-li se, že někdo má nějaké jmění kromě zapsaného, budiž všechn takový majetek zabaven a k tomu ještě zaplatí tomu, komu se chce ho stíhat, pokutu, a to ne krásnou ani čestnou, nýbrž potupnou, jestliže bude usvědčen, že pro zisk nedbá zákonů" (Platón 2016, s. 149).

Speciální měnu, která se používá v Magnésii pro směnu, je možná použít pouze v rámci státu. Veškeré jiné měny musí být směněny a jsou povolovány občanům pouze na přiděly, pokud občan jede na cestu do zahraničí nebo na válečné tažení (Platón 2016, s. 138).

Nyní se vrátíme k Platónově myšlence, že v ideálním státě fyzicky pracují pouze lidé, kteří nemají občanství státu, tedy cizinci a otroci (Platón 2016, str. 205). Jelikož obec je živena převážně výnosy z obecní půdy, na které pracují pouze zmiňovaní, vychází nám z toho závěr, že celý stát živí právě neobčané – otroci a cizinci.

Platón nijak konkrétně nezmiňuje, jak by obyvatelé Magnésie mohli rozšiřovat svůj majetek. Z dosavadního zjištění vyplývá, že je to pro občany v zásadě nemožné. Obchod a řemesla občané Magnésie nezastávají (Platón 2016, s. 325–328), o půdu se starají též cizinci a otroci a zisky jdou obci (Platón 2016, s. 848) a veškerá povolání, kterým se občané věnují, jsou míněny jako služby pro blaho polis, tím pádem jsou dělány dobrovolně (Platón 2016, s. 368). Občanům je umožněno mít soukromé vlastnictví, avšak pokud se podíváme, jak s ním mohou hospodařit, zjistíme, že je to prakticky nemožné.

Abychom mohli kapitulu o svobodách občanů v Magnésii shledat za úplnou, uvedeme si jaké postavení ve společenství zde zastává žena.

Platón v Zákonech ponechává klasické pojetí nukleární rodiny, čímž se dominantního postavení tradičně ujímá muž. Tuto pozici upevňuje stát, a to několika následujícími zákony

a regulacemi. Jak jsme již výše zmínili, žena nerozhoduje o zasnubách, toto právo je přisuzováno pouze mužským příslušníkům rodin. Dědicem rodinné půdy může být pouze muž. Dcera nemá právo na dědictví rodinné půdy ani v případě, kdy nemá žádné bratry. Tehdy má otec nakázáno najít dceři manžela, toho záhy adoptovat a jmenovat ho svým dědicem. Majetek mohou dědit pouze ženy svobodné (Platón 2016, s. 335–336). Z těchto omezení vyvozujeme, že v Zákonech je prakticky veškerý možný rodinný majetek přisuzován muži.

Výchova pro dívky a chlapce probíhá až do šesti let stejně, v tom to věku jsou odděleni a vychováni separátně (Platón 2016, s. 191). Rozdíly nacházíme v gymnastické výchově, kde většinou fyzické zátěže jsou pro dívky pouze dobrovolné, „střílení z luku, metání oštěpy a prakovnictví – a také dívky, jestliže s tím souhlasí“ (Platón 2016, s. 193). Obdobná zmírnění ženy mají i v dalších tělesných disciplínách, kterými si musí občan Magnésie pravidelně procházet (Platón 2016, s. 191–193).

Vyvstává nám tímto otázka, zda pro ženy je výcvik k bojovému umění nepovinný, pokud nacházíme případy, kdy dívka může odmítnout se tělesného cvičení účastnit. Platón také neuvádí žádnou variantu pro dívky, která by jim nahrazovala prvky z branné výchovy. O to více je zarážející, že v jiných pasážích nacházíme, že Platón počítá s ženami v boji (Platón 2016, s. 215). Dívky dle něj mají být zahrnuty veškerým studiem, aby následovně ve válce mohly stát po boku mužů. V Zákonech tedy nacházíme nejednotné pohledy na ženu v branné výchově, někdy žena může absolvovat jen části výcviku, někdy má povinnost se účastnit všech. Avšak můžeme se shodnout, že Platón se ženou v armádě a v boji rámcově počítá.

Na rozdíl od Ústavy má v Zákonech úloha matky ve společnosti své místo. Ženy se zde starají o novorozence a podílejí se na jejich výchově. Matky s chůvami dbají o péči dítěte, aby bylo správně živeno, aby mu byl dáván prostor k pohybu, ženy dohlíží, aby dítě nebylo týráno ani rozmazlováno. Veškerý těmto úkonům Platón přisuzuje velký důraz, jelikož již první momenty života dítěte formují jeho duši, která pak ovlivňuje, jaký bude jako dospělý, tzn. jaký bude občan v rámci společenství (Platón 2016, s. 188).

Jak jsme výše zmiňovali, některé ženy vykonávají funkci dozorkyň, které kontrolují novomanželům prvních deset let manželského života. Tato role je přisuzována pouze ženám. Jak vyplývá z výše řečeného, Platón prvním deseti letům manželství klade velký význam,

z toho by však vyplývalo, že funkci dozorkyň by ženám prisuzoval významné postavené ve společnosti. Opravdu tomu tak je? Uvedme, co více o tomto povolání víme. Platón tento úřad nedefinuje způsobem volby, nevíme ani, jak početná skupina dozorkyň má být, což jsou kritéria, které u většiny ostatních funkcí uvádí a vymezuje.

Dále musíme zohlednit hledisko, že chování partnerů v manželském životě je řízeno především dřívější výchovou, zvykem a domlouváním – dozorkyně zde nemají zásadní funkci. Výchova dětí je hlídána zákony a nařízeními – dozorkyně zde též nemají zásadní postavení. Hlavní náplň jejich práce spočívá pouze v hlídání novomanželů, aby se snažili počít potomka. Pokud novomanželé toto nedodržují, jednají s párem již zákony, soudci, nikoliv dozorkyně. Po těchto úvahách se nám postavení dozorkyň již nezdá tak zásadní, jak jsme se původně domnívali.

Výše uvádíme, že v Magnésii je spousta úřadů, do který jsou občani voleni. Je možné, aby do pozic byly dosazovány i ženy? Je zde nutné poznamenat, že právo volit je z mnoha případů vázáno na třídu, která je určována podle majetku. Pokud jsme ale došli k závěru, že žena nemá spravovat žádný majetek a veškeré hospodaření je prisuzováno muži, může se žena v Magnésii podílet na volbách? Odpověď na otázku nacházíme v následujícím tvrzení, kde se Platón zmiňuje jen o mužích: „Pátého dne ať úředníci vystaví zaznamenaná jména navržených k nahlédnutí všem občanům a z těch zase ať volí každý muž, jinak budiž trestán jednoduchou pokutou“ (Platón 2016, s. 152).

Ovšem tato omezení se netýkají celé správy obce. Žena má možnost zasáhnout do nejdůležitějšího rozhodování polis. Jedná se o změnu zákonů. Vzhledem k tomu, že v Magnésii jsou zákony postaveny nad všemi jejími vládci, je to zásadní hlasování pro celou společnost. Pokud by se chtěla změnit jakákoli podoba zákonů, Platón nařizuje strážcům, aby se obrátili bez výjimky k celému společenství a požádali veškerý lid o souhlas (Platón 2016, s. 169).

Ženy se mohou účastnit i jiných funkcí v úřadech, byly již zmiňované ženy dozorkyně nad životem novomanželů, ženám je též připisováno správcovství svatých (Platón 2016, s. 187), ženy jsou učitelky některých múzických umění pro dívky a mohou být jmenovány do kněžského úřadu (Platón 2016, s. 2002). Domníváme se, že pokud ženám bylo dovoleno vstupovat do některých odvětví úřadů, tak jim bude umožněno i zastávat některé pozice

soudců. Tuto domněnku opíráme o tvrzení, kdy Platón uvádí, že pokud dojde k nějakému bezpráví ve společenství, tak všichni občané mají právo se k potrestání vyjádřit (Platón 2016, s. 165), tedy i ženy.

Shrňme si, jaké postavení nabízí Platón pro občanku v ideální obci Magnésie. Stejně jako v Ústavě i zde je ženám umožněno vykonávat činnosti ve všech třech rozhodujících sférách státu – mohou vykonávat obranu polis, vychovávat občany a spravovat obec. Ve všech oblastech je ale postavení ženy oproti muži dost razantně oslabeno. Role ženy je v obci nejvíce zdůrazněna ve výchově dětí do šesti let. V dalších úřadech je její postavení vždy oslabeno v prospěch muže. Pokud nacházíme nějaké povolání, které mají vykonávat pouze ženy, tak činnost nemá zásadní důsledek pro fungování obce. Občanská práva ženy jsou v Magnesií poměrně výrazně rozdílná od práv mužů, o rovnosti pohlaví zde tedy nemůže být řeč.

Na začátku této kapitoly jsme si položili otázku, v jaké míře je občan Magnésie svobodný. Na první pohled se může zdát, že pokud Platón nechává aspoň částečné uspořádání tradiční rodiny, tak to občanům Magnésie přinese více práv a svobod. Avšak jak jsme zjistili, občanovy kroky v této ideální obci jsou víceméně vždy řízeny státem, konkrétně zákony a nařízeními. Ať se jedná o výběr partnera, výchovu potomka či soukromé vlastnictví.

2 O vztahu mezi Kallipolis a Magnésii

Jak jsme uvedli v předešlé kapitole, Platón v dialozích *Ústava* a *Zákony* představuje dva celistvé projekty, jak má vypadat ideální obec a život v ní.

Když jsme nahlédli do uspořádání obcí, uvedli si jejich strukturu a definovali ji v tématech, která nám připadají nejzásadnější pro pochopení fungování státu, musíme říct, že se nám obce zdají odlišné. V této kapitole budeme hledat oblasti, kde se pojetí Kallipolis a Magnésie nejvíce rozděluje a kde naopak shledáváme největší shody.

2.1 Porovnání struktury státu

V obci navrhované v *Ústavě*, jak jsme rozebrali v první kapitole, mají vládnout ti nejlepší vládcí–filosofové. Po většinu vlády nejsou nijak omezováni, jelikož procházejí selekcí výchovy, kde obstojí jen ti nejschopnější. Platón dodává, že „není důstojno dávat příkazy dokonalým mužům [...] vždyť ti si snad většinu z toho, co by mělo být uzákoněno, snadno objeví sami“ (Platón 2017, s. 161). Jaké formě státu je tato podoba nejbližší? Hledáme tedy vládu nejschopnějších, nejlepších. Ze samotného doslovného překladu se nám nabízí aristokracie, což vychází z řeckého slova *aristos*, tedy nejlepší, a *kratos* vláda“ (Žaloudek, 2004, s. 25). Je forma vlády v Kallipolis nejbližší aristokracii? Nesmíme nahlížet na aristokracii z dnešního pojetí, kdy je do této formy vlády zahrnována dědičnost statusu. V *Ústavě* aspiranti na nejvyšší úřad nemají jakoukoliv výsadu, že by post získávali po svých předcích, naopak musí si ji vydobýt přísným celoživotním výběrem. Pokud si budeme vědomi této odlišnosti, tak shledáváme aristokracii, v naší modifikované verzi, jako nejvhodnější možné přirovnání pro formu vlády v Kallipolis.

Definovat stát navrhovaný v *Zákonech* je obtížnější. Nejvýše postaveným vládcem Magnésie má být právě zákon. „Neboť v kterékoli obci je zákon ovládán a nemá svrchovanou moc, pro takovou obec vidím připravenou zkázu; avšak v které je pánem vládnoucích a vládnoucí jsou otroky zákona, tam spatřuji zdar i všechna dobra, která bohové dali obcím“ (Platón 2016, s. 113). Athénan si sám pokládá otázku, o jaký druh ústavy se bude v Magnésii jednat a dochází k řešení, že ideální obec v *Zákonech* má mít základy v demokracii a monarchii, říká: „Jsou jakoby dvě matky ústav [...] je správné jednu nazývat monarchií a druhou demokracií [...] pak je nutné a třeba vzít něco z nich obou, má-li být

svoboda a družnost spolu s moudrostí“ (Platón 2016, s. 87). Z dnešního hlediska v Magnésii spatřujeme prvky demokracie, jelikož je tu představen zákonný systém, který stejnou měrou platí pro všechny občany³. Za nejdůležitější demokratický prvek lze považovat volby. Volební právo tak v obci náleží všem bez rozdílu (Platón 2016, s. 152).

Oba systémy se od sebe na první pohled odlišují, přesto v nich nacházíme podobnosti. Pokud nebudeme sledovat formu vlády, ale zaměříme se na celkový systém, zjistíme, že v obou ideálních státech je společnost rozdělena na dvě skupiny – část obyvatelstva, která vykonává fyzickou práci a část obyvatelstva, která zajišťuje pouze bezpečí a vedení obce. Tomuto uspořádání se velmi kriticky vyjadřuje K. R. Popper: „ve skutečnosti existují jen dvě kasty, vojenská kasta – ozbrojení a vzdělaní vládci – a neozbrojení a nevzdělaní ovládaní, lidské ovce [...] To, že Platón dělí svoji vládnoucí kastu na dvě třídy, na strážce a na pomocníky, aniž by propracoval podrobné podrozdělení uvnitř třídy pracujících, je do značné míry způsobeno tím, že má zájem pouze o vladaře. Pracující, řemeslníci atd. ho vůbec nezajímají, je to jen lidský dobytek“ (Popper 2011, s. 95).

Pokud se tedy zaměříme na pracující složku, dojdeme k, pro nás k překvapujícímu, zjištění, že Platón se této skupině obyvatelstva v obou dialogích vyhýbá a podává o ní minimální informace. Tuto skupinu tvoří zemědělci, obchodníci, řemeslníci, otroci i cizinci. Přestože se tato skupina podílí na zásadním fungování státu – zajišťuje veškerý ekonomický chod celého společenství – Platón ji nevěnuje pozornost.

Víme, že tato pracující třída v Ústavě má vládnoucí skupině odevzdávat jakousi daň, která by kompenzovala to, že jim vládnoucí složka zajišťuje bezpečnost. „Vše nezbytné, co tito muži potřebují jako uvážliví a stateční borci pro boj, mají v určitých lhůtách dostávat od občanů jako žold za střežení obce, a to v takovém množství, aby jim během roku nic nepřebývalo, ani nechybělo“ (Platón 2016, s. 153). V Zákonech se Platón vyjadřuje o pracující složce pouze ve spojitosti se zákony, které upravují obchod a majetnické poměry této skupiny.

---

³ Uvádíme občany, jakožto pracující třídu, jak jsme si uvedli v kapitole 1.2.1 Státní uspořádání Platón za občany Magnésie nepovažuje.

Rodinné poměry těchto obyvatel v Kallipolis ani v Magnésii nejsou nijak upraveny, můžeme ale předpokládat, že v Kallipolis se jich změna rodinného pojetí netýká a je zachována v tradičním pojetím, avšak explicitně se o tom v žádné pasáži nedočteme.

Přestože Platón klade zásadní důraz na výchovu, nacházíme ji definovanou pouze u nepracujících obyvatel. Nikde nenacházíme zmínku o výchově produktivní části obyvatelstva. Aristoteles toto kriticky komentuje: „Ale ani to není nijak vytčeno, jsou-li tato zařízení stejně nutným výsledkem, nebo ne, a ani otázka, která s tím souvisí, jaká totiž má být ústava této třídy, jaká výchova a zákony. A přece není snadno domyslit se toho, ani na tom málo nezáleží pro zachování společnosti strážců, jací asi ti lidé jsou.“ (Aristoteles 1998, str. 76).

Jaké postavení pro tuto vrstvu společenství Platón zamýšlí, též není jasně dáno. V Zákonech je pracující vrstva vyloučena z celé společnosti a je tvořena cizinci a otroky (Platón 2016, s. 206). V Ústavě se o ničem takovém nedozvídáme, můžeme tedy předpokládat, že Platón je bere jako občany obce, avšak jelikož jsou vyloučeni ze všech tří zásadních složek obce – rozhodování o správě polis, obraně obce, výchovy – je otázka občanství této vrstvy zpochybnitelná.

Složka pracující a vládnoucí se v obou dialozích nijak neprolíná, ve společenství žijí dá se říct odděleně. Možnost, že by se otrok či cizinec stal občanem Magnésie, v Zákonech nenacházíme. V Ústavě k určitému pohybu mezi skupinami dle Platóna může dojít, přiznává, že se mohou najít případy, kdy občané zplodí potomky, kteří jim nebudou schopnostně podobní: „Může se také stát, že by zlatého člověka narodil potomek stříbrný a ze stříbrného zlatý – a takto by se i ve všech dalších případech rodili jedni z druhých. Vedoucím mužům tedy bůh přikazuje na prvním místě a s největším důrazem, aby v ničem nebyli tak dobrými strážci a aby nic tak důkladně nestřežili jako své potomky v tom ohledu, mají-li něco z těch kovů přimícháno v duších. A narodí-li se jim potomek s měděnou nebo železnou příměsí, v ničem ho nemají šetřit, nýbrž mají ho podle patřičného ohodnocení jeho příbuzné podstaty nelítostně zařadit mezi řemeslníky nebo mezi zemědělce. A naopak narodil-li by se z těchto lidí někdo se zlatou či stříbrnou příměsí, nechť ho ocení a vyzdvihnou“ (Platón 2016, s. 151). To jsou jediné případy, kdy občan může změnit svůj

sociální status. Zda je toto možné vypořádat tak u již u dospělých obyvatel Kallipolis v Ústavě nenacházíme.

Po porovnání obou systémů lze vyvodit závěr, že i přes rozlišnost struktury státu a formy vlády jsou oba státy sestaveny ze dvou složek – produktivní a pracující. Produktivní složka má za úkol hospodaření státu, pracující se zabývá správou a obranou obce. V obou dialogích se produktivní složkou autor převážně nezabývá, není definována jejich výchova ani rodinné poměry. Rozdíly mezi dialogy v tomto kontextu můžeme najít ve dvou sférách. Za první, pojetí občanství v Ústavě – na rozdíl od Zákonů explicitně pracující třída neubírá status občana. Za druhé, pracující složka Ústavy má možnost, i když v podstatě minimální, změny společenského statusu.

2.2 Porovnání občanských práv

U obou rozborů obcí Kallipolis a Magnésie jsme se ve velké míře věnovali občanskému životu a vymezovali jsme podmínky svobody v těchto ideálních obcích. Z předcházejících kapitol je zřejmé, že pojetí rodiny zobrazeno v Ústavě a Zákonech je výrazně odlišné. V Ústavě Platón rozbíjí tradiční pojetí rodiny. Děti jsou odebírány rodičům, vychovány dohromady, manželství zde slouží převážně k reprodukci obyvatelstva. Výchovu Platón přenechává zcela na kompetenci státu. V Ústavě se tak zakládá velká jednotná rodina, která funguje na úrovni celé obce. Ženy a muži se stávají rodiči všech dětí obce, děti považují veškeré rodiče a prarodiče za vlastní. Harmonii rodiny se tak Platón snaží aplikovat na stát, aby zamezil rozbrojům a vytvořil soudržnou ideální obec.

Jedním z nejznámějších odpůrců tohoto přístupu je Aristoteles. Ten se domnívá, že takto rozložená nukleární rodina v Ústavě bude mít přesně opačný účinek, jelikož u lidí, kteří si nejsou blízcí a propojeni rodinnými vztahy, je mnohem více pravděpodobnější vznik sporů a agresivního chování. Takzvaný komunismus dětí a žen je dle Aristotela v rozporu s lidskou přirozeností (Aristoteles, 2004, s. 35).

V Zákonech Platón od společenství žen a dětí upouští. V Magnésii ponechává typické pojetí nukleární rodiny. Na její pospolitost je dán velmi zřetelný důraz. Rodina zde představuje základní jednotku celého státu, i když její fungování a funkčnost harmonie je převážně upravována zákony a nařízeními.

Položme si otázku, proč dochází Platón k takovému vývoji a mění podobu rodiny. Je možné, že dochází ke stejnému závěru jako Aristoteles? Tedy to by naznačovalo, že Platón dochází k tomu, že člověk podle své přirozenosti není schopný žít v takto rozloženém státě, jako nám předkládá v Ústavě, a dochází proto k vytvoření méně radikálního pojetí, jež nám vyobrazuje v Zákonech. Posun tohoto myšlení se pokusíme naznačit v další kapitole, kde se věnujeme známým interpretacím vztahu dialogů.

Důkladně jsme se věnovali postavení ženy v námi rozebíraných dialozích. I když obě pojetí rodin se v ideálních obcích výrazně liší, v Zákonech bychom mohli dokonce říct, že ani rodina neexistuje, tak zde nacházíme společné znaky. V Ústavě i v Zákonech se zdůrazňuje postava matky jako rodičky, matku však ve smyslu vychovatelky již v Ústavě nenacházíme, jelikož děti jsou ženám odebrány hned po porodu, v Zákonech tato role ženě zůstává. Ženě ani v jednom z dialogů není svěřena péče o domácnost, v Ústavě je to díky struktuře systému zcela nemožné, v Zákonech jakoukoli zmínku nenacházíme.

Rozdílný pohled na ženu nacházíme v dialozích, a to ve chvíli, kdy pokud se zaměříme na výchovu starších dětí. V Ústavě má i přes některá omezení žena stejnou výchovu jako muž, jsou na ni kladeny obdobné podmínky, stejně tak může dosáhnout nejvyššího vzdělání. Ona sama pak může vychovávat v daných institucích další generace. V Zákonech tuto rovnost nenacházíme. Obsah vzdělávacího programu se pro ženy dost liší – nejvíce v podobě gymnastické a múzické výchovy.

Pohled na ženu chápanou jako občanku v nejlepší polis shledáváme v dialozích jako nejrozdílnější. V obci Kallipolis popisované v Ústavě je s ženou počítáno ve všech rozhodujících složkách státu – v armádě, nejvyšším vzdělání i správě úřadu. Připomeňme si, že Platón ženu připouští i do řízení obce, když hovoří: „Také správkyně, Glaukóne, neboť vez, že co jsem řekl, neplatí o nic více o mužích nežli o ženách, pokud by tam které z nich byly k tomu schopny svým přirozeným nadáním“ (Platón 2017, s. 302). Obraz občanky v Ústavě je silně rovnocenný, žena je popisována téměř s totožným významem pro obec jako je v Kallipolis muž. V Zákonech je pojetí občanky diametrálně odlišné, ženu v Magnésii nacházíme ve vztahu k muži je v silně submisivním postavení. Dokladem toho jsou následující příklady: přístup k majetku, kdy ženě až na pár výjimek není dovoleno mít

jakékoliv soukromé vlastnictví; již zmíněná nulová možnost výběru partnera; možnost se podílet na většině obecních rozhodování, jelikož není připuštěna do velkého množství úřadů.

Vyvstává nám otázka, proč Platón tak zásadně změnil pojetí svobody ženy v jeho pozdějším dialogu. Z dnešního pohledu je přístup k ženě v Ústavě v kontextu antického Řecka velmi progresivní a vrácení se k tradičnímu pohledu na ženu, jak je zobrazena v Zákonech, bychom mohli brát jako úpadek. Jenže tímto směrem uvažování je mylné se vydávat, jelikož jsme se v kapitole 1. 1. 3 Občanský život dostali k závěru, že z narážek a přirovnání, které o ženě v obou dialozích můžeme spatřovat, Platón stále uvažuje o ženě v dobovém přesvědčení.

Otázka, proč se Platón v Zákonech uchýlil k jiném vyobrazení ženy, nám stále tedy zůstává neodpovězena. Tuto otázku se pokusíme vysvětlit v následující kapitole.

Do této doby jsme porovnávali svobody obyvatel v rámci skupiny podřízené a vládnoucí. Pojdme nyní porovnat občanský život vládnoucích obyvatel (k výše uvedenému v této části již nebudeme rozlišovat mezi ženami a muži). Již na začátku Ústavy se Platón zmiňuje, že býti strážcem a vládcem, není úloha jednoduchá, naopak že činí mnoha odříkání. To se dá shledávat v celém uspořádání společnosti, kdy sňatky, potažmo rodina, jsou brány jako pouze nástroj k plození dětí. V Kallipolis neexistuje jakýkoliv soukromý majetek.

Na rozdíl v Zákonech občan žije v určité svobodě, která je tedy většinou okleštěna zákony nebo sankcemi, které jedinci prikazují určité povinnosti, avšak stále má v mnoha ohledech možnost volby. Možnost volby nacházíme v ohledu na majetek i soukromý život.

V Zákonech všichni občané mají právo na vzdělání. V Ústavě je vzdělávací systém určen dle hierarchizace a jen ti nejlepší jedinci mají možnost dosáhnout až toho nejvyššího. Důležitým rozdílem je volební systém, který v Zákonech funguje převážně na většině úřadů správy obce. V Ústavě tento prvek zcela chybí, jedinec zde není volen, ale je vybírán moudřejšími na základě své dokonalosti (dokonalosti v tělesném pohybu, dokonalosti ve vzdělání a dokonalosti v dialektice). Z toho, co bylo řečeno, shledáváme ideální obec Magnésii svobodnější, kde má uplatnění více obyčejný člověk. Na rozdíl od toho Kallipolis je obcí, kde převažují značná omezení, občanský soukromý život zde není skoro možný. Zvýhodňování jsou dokonalejší jedinci, pouze ale v otázce vyššího vzdělání a politické moci, ostatní restrikce však v ohledu na soukromý život platí na všechny obyvatele stejně.

3 Interpretace rozdílů vztahu mezi Zákony a Ústavou

3.1 Interpretace založena na životní zkušenosti

Hlavní premisa této interpretace odkazuje na zkušenost, kterou Platón měl načerpat mezi zhotovením Ústavy a Zákonů. Tyto zkušenosti ho měly tak formovat, že se odrážejí v jeho názorové změně. Než si budeme dokazovat konkrétní argumenty této interpretace, musíme si přiblížit okolnosti, které se odehrávaly během psaní Ústavy a Zákonů.

Platón nejspíš psal Ústavu v průběhu několika let, historici se domnívají, že byla finálně dopsána do jeho šedesáti let. Ústavu zařazujeme tedy do skupiny takzvaně středních dialogů. Zákony řadíme do takzvané skupiny pozdních dialogů a jedná se o vůbec poslední dialog autorova života. To soudíme podle historických kontextů, které v dialogu uvádí, příkladem je vítězství v Syrakusách z roku 356 př. n. l. (Popelová, 1961 s. 5). Podle těchto dat můžeme období mezi napsáním Ústavy a Zákonů stanovit na dobu deseti a více let.

V tom to časovém rozmezí se Platón dvakrát nachází v Syrakusách, dnešní Sicílii, jak se dozvídáme ze Sedmého listu (Platón 1996, s. 41–44, s. 50–53). Pro interpretační teorii je zásadní Platónova návštěva Dionýsia. Pozvání od vladaře dostává údajně pro jeho zájem o filosofii (Platón 1996, s. 51). Platón však uvádí, že zájem byl jen předstíraný a byl tak jednou z mnoha lží sicilského vladaře. Pod podmínkou, že vladař pomůže Platónovu příteli Diónovi, místnímu politikovi, a navrátí mu jeho majetek, souhlasí, že v Syrakusách ještě nějaký čas zůstane. Ovšem vladař podmínku nedodržel (Platón 1996, s. 61), naopak je Platón nařčen, že se přátelí s osobou, která byla obviněna z neklidů šířených po městě (Platón 1996, s. 63–44). Platónovi se v závěru podaří uniknout ze Sicílie (Platón 1996, s. 63) a záhy se dozvídá, že jeho přítele Diona v Syrakusách našli mrtvého (Platón 1996, s. 48).

Podle námi zkoumané interpretace tato životní zkušenost Platóna ovlivnila takovým způsobem, že ovlivňuje jeho politické názory (Vlastos 1981, s. 74). Jedním ze zastánců této teorie je G. Vlastos. Ve svém pojednání *Platonic studies* uvádí, že po setkání s Dionýsiem se v Platónovi ukotvuje nedůvěra v člověka ovlivněného mocí, a proto spatřujeme myšlenkový posun mezi Ústavou a Zákony. Především zde ukotvuje nedůvěru ve člověka nezkazitelného mocí (Vlastos 1981, s. 111). Tento postoj najdeme i v prvním díle F. Novotného *O Platónovi*: „Osobní zážitky stavěly v Platonově myšlení proti představě

vládce ideálního vládce-člověka se všemi lidskými slabostmi a nedostatky. Obava před slabostí lidské přirozenosti přiměla Platona, aby místo lidí učinil vladaři zákony“ (Novotný, 1949, s. 549-550). Vlastos uvádí, že kdyby Platón tento názor zastával již při první návštěvě Sicílie, dalším pobytům Syrakusách by se již vyvaroval.

Platónovu nedůvěru můžeme spatřit v Zákonech, když hovoří o lidské přirozenosti, „že je lidem nutno dávat si zákony a žít podle zákonů, sice by se ničím nelišili od nejdivočejších zvířat. Příčina toho je to, že přirozenost žádného člověka není sama o sobě schopna poznati, co prospívá lidem k občanskému soužití, a kdyby to poznala, aby vždy mohla a chtěla konat, co to je nejlepší“ (Platón 2017, s. 279). Dodává, že člověk stěží pozná, že v politickém umění je třeba se starat o společný zájem, a nikoli o ten soukromý. Lidská přirozenost totiž bude vládce stále nutit k prospěchářství a sobectví, proto je třeba život v obci ochránit zákony (Platón 2017, s. 279–280).

Je možné, aby Platón vyvodil celkový obecný závěr o lidské přirozenosti z jednoho konkrétního setkání? Ch. Bobonich tuto myšlenku odmítá a přidává ji stanovisko jako „filosoficky neuspokojivá“ (Bobonich 2004, 152). Bobonich dále uvádí, že tuto interpretační teorii zřetelně oslabuje, že zaprvé, základ svých úvah opírá na Platónovy Listy, a zadruhé, jakým způsobem jsou vykládány (Bobonich 2004, 154).

Názorně vysvětlíme, proč Bobonich v tom spatřuje problém. Autenticita Listů byla několikrát zpochybňována, sám F. Novotný je považuje za pravdivé a věnoval tomu velký kus své práce, přesto můžeme najít některé názory, které Listy považují za dílo vzniklé v helénistických školách (Novotný 1906, s. 2). Druhým problémem, na který nás upozorňuje Bobonich, je způsob, jak se Listy interpretují. Vlastosova teorie nás totiž nabádá, abychom Listy četli jakožto náhled do osobnosti Platóna, které odkrýváme na pozadí dialogů, a nepřipouští, že mohou být vnímány jako další dialog.

J. Annasová v tomto kontextu souhlasí s Bobonichem, odmítá četbu Listů vnímat stejným způsobem, jako se čte osobní dopis a doporučuje nahlížet na Listy jako ke kterékoliv jiné literární tvorbě a staví je na stejnou úroveň jako jsou Zákony a Ústava (Annasová 1981, s. 104)

Se zvyše zmíněným se shoduje i skutečnost, že filosofové a teoretici, jenž podávali výklad Platónových dialogů, informace o Platónově osobním životě z Listů nečerpali. „Již Albinos, platónovec z II. století po Kr., řadí Listy vedle Ústavy, Zákonů a jiných dialogů, mezi spisy politické, zapomínaje skoro na to, že jsou to dopisy.“ (Novotný 1996 , s. 10)

3.2 Kallipolis jako teoretický model, Magnésie jako praktické provedení

Nastiňme si další teorii, která se snaží vysvětlit vztah dialogů. Další možností, jak tento vztah interpretovat, je rozklíčovat, jaký mají námi rozebírané obce vztah ke skutečnosti. Zastánci této teorie se domnívají, že obec v Ústavě je teoretickým modelem, podle kterého je stvořená obec v Zákonech. Kallipolis je tedy tvořena jako ideální vzor obce, načež Magnésie je modifikována s ohledem na skutečné podmínky občana (Lisi 1990, s. 28)

Abychom mohli tento argument posoudit, nejprve musíme zjistit, zda obec Kallipolis je dle navrhované ústavy opravdu pouze teoretickým modelem, který nemá být realizován. Zaměříme se tedy na to, zda Platón zamýšlí konkrétní uskutečnění Kallipolis. V Ústavě hovoří o konfliktech, které mohou být hrozbou pro ideální obec. Tyto hrozby Platón nazývá vlnami, dohromady definuje tři. Prozkoumáním těchto vln zjistíme, zdali je Kallipolis je podle Platóna opravdu uskutečnitelná.

První vlna pojednává o rovnosti mužů a žen. Jelikož jsme se touto problematikou již zabývali v kapitole 1. 1. 3 Občanský život, pojďme si zopakovat pouze náš závěr. Rovnost mužů a žen je podle Platóna možná, jelikož jediným, čím se muži a ženy liší ve své přirozenosti, je jejich tělesná zdatnost. Praví: „Je potom třeba ženy s těmito vlastnostmi vybírat pro muže s týmiž vlastnostmi, aby s nimi společně bydlily a společně střežily, protože k tomu mají schopnosti a jsou s těmito muži povahově spřízněné [...] shodujeme se, že není proti přirozenosti poskytovat múzické a gymnastické vzdělávání ženám strážců“ (Platón 2017, s. 195).

K této problematice ještě dodáme, že v dialogu je Sókratés upozorněn Glaukónem na směšnost myšlenky, že by se muži a ženy měli účastnit společných cvičeníh nazí, záhy se však se Sókratem shoduje, že by se jednalo pouze o otázku zvyku, se kterou by se občané vypořádali (Platón 2016, s. 193). Z tohoto můžeme zpozorovat, že první vlně se dá vyhnout,

přestože představa cvičení nahých žen a mužů je těžko představitelná, tak se nejedná o nemožnou překážku.

Druhá vlna se zabývá námi již zmíněným společenstvím mužů, žen a dětí, které má vytvářet jednotnou velkou rodinu. Glaukón zpochybňuje, zda tento model je nejen možný, ale i prospěšný (Platón 2016, s. 201). Vhodným ho oba shledávají a docházejí se Sókratem k závěru, o kterém pojednáváme v kapitole 1. 1. 3 Občanský život, že jediná možná forma, jak vytvořit ideální obec s nejlepšími vládci, je ta, kdy bude stát dohlížet na to, že ti nejlepší muži plodí potomky s nejlepšími ženami.

K otázce realizace společenství se Sókratés nevyjadřuje napřímo, ale vysvětluje, že možnost uskutečnění Kallipolis není až tak důležitá (Platón 2016, s. 221) a dodává: „Nenuť mne zde tedy, abych prokazoval, že se musí vše, co jsme zde probrali slovem, právě tak stejně uskutečnit i činem. Budeme-li však s to najít způsob, jak by se mohla naše obec uspořádat, tak, aby se co nejvíce blížila předloženému výkladu, pak lze říci, že jsme objevili možnost uskutečnit vše to, co žádáš“ (Platón 2016, s. 221).

Citovaná pasáž je často interpretována a nacházíme v souvislosti s ní mnoho názorů, které spolu neshodují. Pojděme si je představit. T. J. Saunders říká, že se jedná o důkaz toho, že Platón přiznává, že není možné uskutečnit společenství mužů, žen a dětí, což by znamenalo potvrzení argumentace, že Kallipolis je pouhým předobrazem Magnésie (Saunders 1970, s. 232). Obrácený postoj však zastává F. L. Lisi ve svém pojednání uvádí: „je přirozené, jak navrhuje Platón, že něco nemůže být uskutečněné doslova, jak bylo navrženo, protože nelze ani požadovat, aby konkretizace ve všech bodech přesně odpovídala teoretickému návrhu, jeho možnost je tedy třeba pokládat za prokazatelnou, pokud se ve skutečnosti objeví realizace, která je mu nejvíce blízká“ (Lisi 1999, s. 82). Podobné stanovisko zastává A. Pierris, když tvrdí, že existuje pochopitelné rozlišení mezi náplní obce a její vizí (Pierris 1999, s. 121)

Pokud bychom se drželi posledních dvou názorů, tak můžeme dojít k následujícímu závěru. Přestože Platón neprokazuje jasné možné zrealizování navrhovaného systému, ukazuje se, že jej ani nemusí dokázat. Obec se totiž vždy nemusí přesně odrážet ve svém teoretickém modelu. Je dostatečné, pokud se dokáže takové uskutečnění, které je vzoru blízké.

Třetí vlna pojednává o vládcích-filosofoch jako jediné možné variantě vlády v ideální obci. Spojením filosofie a politiky Platóna vyžaduje, aby nastala situace, kdy se filosofové ujmou vlády, nebo kdy se vládci věrně oddají filosofii (Platón 2016, s. 222). Sokratés v dialogu hovoří o této vlně ve souvislosti jako o „největší a nejhorší z trojice vln“ (Platón 2016, s. 222). Platón si uvědomuje problém, kdy se sám filosof, nebo skupina filosofů, nikdy sama vlády neujme, stejně tak panovník se sám od sebe nebude chtít oddaně věnovat filosofii. Je ale třeba dodat, že to nevidí jako nemožné (Platón 2016, s. 222). Hovoří: „Nastane-li tedy těm, kdo vynikli ve filosofii, nějaká nutnost postarat se o obec buď už v nekonečném běhu minulého času, nebo uskutečňuje-li se to v přítomnosti mezi barbary někde daleko za naším obzorem, anebo jestliže se vyskytne taková nutnost i v budoucnu, jsme připraveni ji probojovávat tvrzením, že zmíněné obecní zřízení bylo, jest a bude, kdykoli má právě tato Múza vládu v obci. Není to přece neuskutečnitelné a ani my zde o neuskutečnitelnosti nemluvíme – že je to však nesnadné, to tvrdíme i my“ (Platón 2016, s. 253). Možnost, aby se Kallipolis uskutečnila, Sókratés nachází v nějaké určité nutnosti, v jiných částech dialogu hovoří o jistém běhu osudu (Platón 2016, s. 253) či božím řízením (Platón 2016, s. 366).

J. Annasová v této souvislosti hovoří o kruhu: „Spravedlivý stát může vzejít pouze od spravedlivých lidí, avšak spravedliví lidé mohou vzejít pouze ze spravedlivého státu, takového, který ještě neexistuje“ (Annasová 1981, s. 186, překlad vlastní)⁴. Proto Annasová vidí jediné východisko Platónovy situace, a to tím, že kruh se zlomí právě nějakou nutností.

Sókratés se zmiňuje i přímo o konkrétních krocích, které mají nastat, pokud by běh osudu zakročil a filosofové se chopili vlády ve své vlastní obci. Sókratés navrhuje, že nejrychlejší postup pro vznik obce by byl následující: všichni obyvatelé obce by byli posláni na venkov, filosofové by se chopili dětí mladších deseti let a vychovávali by je podle jimi daných principů (Platón 2016, s. 302).

V souvislosti se zvýše zmíněným jde vyvodit dva závěry. Za první, všem třem vlnám v ideální obci je dle Platóna extrémně obtížné se vyhnout, avšak nepovažuje to za neproveditelné. Za druhé, Platón nepovažuje za důležité, zda bude Kallipolis založena, avšak to neznamená, že založena být nemůže.

---

⁴ The just state can only be brought about by just people, but just people are the products only of a just state, such as nowhere actually exists.

Sledovat vztah mezi Ústavou a Magnésii jako pouze vztah teorie a praxe je podle našeho závěru nemožné, protože je třeba přihlížet k tomu, že ideální obec v Ústavě je současně i principiálně uskutečnitelná.

3.3 Odkrývání odlišných témat

Třetí teorii, kterou chceme zmínit, představuje pojetí, o kterém pojednává E. R. Dodds. Hlavním vztah mezi Ústavou a Zákony nevidí v nabyté zkušenosti, ani v modelu teorie a praxe, ale záměru dialogů. Tvrdí, že Platón mění záběr v obou dialozích, v Ústavě dává prostor dokonalým osobnostem, které představují vládci-filosofové, v Zákonech dává prostor obyčejnému člověku (Dodds 2000, s. 98).

Toto tvrzení je v souladu s Athénanovým výkladem, ve kterém popisuje, proč systém Magnésie má vypadat, jak jsme nastínili: „Ovšem kdyby se někdy narodil člověk božím údělem přirozeně způsobilý a byl schopen převzít toto postavení, nic by nepotřeboval zákonů, které by nad ním vládly, neboť ani žádný zákon, ani žádný řád nemá větší moc nad vědění a božské právo vyžaduje. Aby rozum nebyl ničím poddaným ani otrokem, nýbrž aby byl vládcem všeho, ač jestliže podle své přirozené podstaty vskutku pravdivý a svobodný. Ve skutečnosti však takový není naprosto nikde, leda v malé míře, proto je třeba volit to druhé, řád, zákon, jež sice na mnoho vidí a hledí, ale na všechno nemohou“ (Platón 2017, s. 280).

E. R. Dodds tvrdí, že se v Ústavě hlavní mluvčí Sókratés nesnaží hlavním cílem rozvíjet teorii státu, ale předat čtenáři ucelenou teorii pojednávající o lidské duši, ctnostech a spravedlnosti. Zákony oproti tomu Dodds vidí jako dialog, kterým Platón nastiňuje spravedlnost v aktuálně prožívaném životě (Dodds 2000, s. 112).

Zkusme tuto teorii aplikovat na otázky, ke které jsme během komparace dospěli. Tázali jsme se, proč Platón v Zákonech roli ženy vyobrazuje v dobovém pohledu, tedy vztah – žena je podřízená muži, když v Ústavě má žena postavení rovnoprávné. Pokud bychom zohlednili Doddsovu teorii, můžeme přejít k úvaze, že pravděpodobně pro Platóna rovnoprávnost ženy a muže není vůbec podstatným tématem, ale jelikož má v Ústavě co nejlépe vystihnout spravedlnost, přistupuje k zrovnoprávnění postavení ženy, protože si uvědomuje, že tato nerovnost by nebyla pro jeho ideální obec praktická.

Na otázku, proč Platón změnil uspořádání obce, nemůžeme odpovědět jednoznačně. Podle této Doddsovi teorie bychom ale měli dojít k závěru, že struktura Magnésie je pro Platónovu potřebu sdělit daná témata, ke kterým se v Ústavě nevyjádřil, vhodnější.

Závěr

V předložené bakalářské práci jsme se zabývali vztahem dvou odlišně pojatých Platónových ideálních obcí, Kallipolis, jež nacházíme v Ústavě, a Magnésie, která je zobrazena v Zákonech. Hledali jsme základní odlišnosti a spojitosti těchto dialogů. Tyto obce jsme důkladně definovali, přičemž jsme se zaměřili zejména na oblast struktury vlády, výchovy v polis a život občana.

Kallipolis jsme vymezili jako městský stát, kde silnou hierarchizací společnosti vládne dokonalý panovník-filosof, či skupina panovníků-filosofů, jejichž hlavní náplní práce je péče o blaho obce a její výchova. Ideální obec Magnésie se ve struktuře státu odlišuje. Je konstruována se záměrem, aby sobě rovným občanům vládla absolutní moc dokonalého zákona. Obě obce jsou projektovány s cílem vytvořit blaženou spravedlivou polis.

Nejhlavnější rozdíly námi zkoumaných států jsme shledali v jejich vnitřní struktuře společnosti. Obec v Ústavě je založena na principu společenství mužů, žen a dětí, jenž nahrazuje tradiční pojetí rodiny a má za cíl rodinnou harmonii a jednotu přesunout na pozici celého státu. V Zákonech Platón z této představy upouští a zanechává tradiční pojetí rodiny.

Přes rozdílné systémy jsme celkové uspořádání obou obcí shledali za téměř totožné. Společnost se vždy dělí na dvě skupiny – první část tvoří fyzicky pracující obyvatelstvo, pro které většina omezení neplatí, druhou částí jsou obyvatelé, jejichž život je upravován značnými omezeními, díky kterým se mohou věnovat obraně a správě obce. Hierarchie vychází z Platónova přesvědčení o přirozenosti člověka – každý jedinec má činit pouze to, k čemu je v podstatě předurčen svou přirozeností.

Společný motiv obou dialogů vidíme v Platónově důrazu na výchovu. Vzdělávání občanů považuje za jeden z nejdůležitějších pilířů státu a pro podstatu výchovy nad ní přebírá veškerou kontrolu vládnoucí třída. V Ústavě pro povahu Kallipolis a neexistenci rodin jsou děti vychovávány separátně od svých rodičů ve speciálních ústavech. V Zákonech se role vychovatele ujímají rodiče, avšak převážně veškeré jejich kroky a rozhodnutí vycházejí ze zákonů upravující „magnétskou“ výchovu. Obsah výchovy a vzdělání je v obou dialozích založen na podobném principu. Základem je umění múzické a gymnastické, dalšími vyučovanými obory jsou nauky o číslech a dalších předmětech, v Kallipolis nalézáme ještě

výuku dialektiky, která završuje vzdělání. Rozvržení výuky se v obcích ale liší – v Kallipolis je výuka značně stupňována a není určena všem, nejvyššího vzdělání mohou dosáhnout jen nejschopnější občané. Vzdělávání zde představuje dlouhodobý proces, který u nejlepších trvá až padesát let, ženy a muži mají společnou výuku a její náplň je shodná. Na rozdíl od toho Magnésie nabízí vzdělání všem svým občanům, avšak ženy a muži se zde vzdělávají odděleně a jejich výuka se v některých odvětvích značně odlišuje.

V rovině občanského života jsme došli k závěru, že občan v ideální obci Magnésie má větší míru svobody než občan Kallipolis. Toto naše tvrzení opíráme o možnosti, kterými si „magnéťané“ mohou formovat osobní život – výběr partnera, soukromé vlastnictví a účast ve volbách jsou všechno prvky, které v Ústavě nenalézáme a občanům Magnésie umožňují širší možnost volby. K tomuto závěru docházíme i přesto, že jsme si vědomi, že značná teoretická možnost svobod v Magnésii je v praktickém provedení značně omezena.

Pohled na svobodu ženy-občanky se též v dialogích liší. Větší rovnost ženy vůči muži nacházíme v Ústavě. Systém obce a zrušení tradičního pojetí rodiny totiž ženě přisuzuje stejná práva jako muži v oblastech výchovy, vzdělání i v účasti na veřejném dění. Naproti tomu obec Zákonů ženu zobrazuje značně konzervativněji, i přes to, že je ženě povoleno vzdělání a zásahy do správy obce, nejsou jí dopřána stejná práva jako dominantnějšímu muži.

Ve třetí kapitole jsme se věnovali třem interpretacím, které vymezují vztah dialogů na základě toho, proč Platón oba dialogy psal. Ze shrnutí námi zkoumaných teorií vyvozujeme následující závěr. Není vyloučeno, že Platón za svůj život změnil pohled na přirozenost člověka. Avšak změnil ho pouze v takové míře, že to nevyžadovalo měnit podstatu obce. Přestože v Ústavě nabízí ideální obec, která má být vzorem pro obce ostatní, stále se z dialogu dozvídáme, že Platón nezavrhne její uskutečnění i přes obtížné podmínky realizace. Vyložением třetí teorie a porovnáním s námi položenými otázkami jsme dospěli k následujícímu: Platón se v Zákonech více zabíral praktičností ideální obce. Z toho vyvozujeme závěr, že hlavní rozdíl v námi zkoumaných dialogích je především v jejich tematickém zaměření, nikoli ve změně Platónova myšlení. To spatřujeme ve své podstatě jako neměnné.

Seznam použitých informačních zdrojů

Primární literatura:

ARISTOTELÉS. *Politika*. 2. vyd. Praha: Rezek, 1998. ISBN 80-86027-10-4.

ARISTOTELÉS. *Politika II: řecko-česky*. Přeložil Milan MRÁZ. Praha: OIKOYMENH, 2004. Knihovna antické tradice. ISBN 80-7298-125-0.

PLATÓN. *Listy*. 3. vyd. Praha: Oikoymenh, 1996. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 80-86005-08-9.

PLATÓN. *Ústava*. Šesté, opravené vydání. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2017. ISBN 978-80-7298-230-1.

PLATÓN. *Zákony*. Čtvrté, opravené vydání. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2016. ISBN 978-80-7298-214-1.

Sekundární literatura:

ANNAS, Julia. *An introduction to Plato's Republic*. New York: Oxford University Press, 1981. ISBN 0198274297.

BOBONICH, Christopher. *Plato's Utopia recast: his later ethics and politics*. Repr. Oxford: Clarendon [u. a.], 2004. ISBN 9780199274109.

DODDS, Eric Robertson. *Řekové a iracionálno*. Praha: Oikoymenh, 2000. Oikúmené. ISBN 80-7298-011-4.

LISI, F. L., *Místo Nomoi v Platónově nauce o státu: úvahy o vztahu mezi Nomoi a Politeia*, In: HAVLÍČEK, A., *Platónova Ústava a Zákony, sborník příspěvků z Platónského symposia (1997)*, Oikoymenh, 1999

NOVOTNÝ, František. *Úvod*, In: *Listy*. 3. vyd. Praha: Oikoymenh, 1996. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 80-86005-08-9.

NOVOTNÝ, František. *O Platonovi*. Vyd. 2. Praha: Nová Akropolis, 2013. Simo - draci moudrosti. ISBN 978-80-86038-67-4.

NOVOTNÝ, František. *Příspěvek k řešení otázky o pravosti listů Platonových* In. *Listy filologické: Folia Philologica : časopis pro klasická, středověká a neo-latinská studia, založený r. 1874*. Praha: Jednota českých filologů v Praze, 1906-. ISSN 0024-4457.

PATOČKA, Jan, Pavel KOUBA a Ivan CHVATÍK. *Péče o duši*. Praha: Oikoymenh, 1999. ISBN isbn80-86005-91-7.

PIERRIS, A. L., *Politická metafyzika v dialozích seskupených kolem Ústavy, Politika a Zákonů*, In: HAVLÍČEK, A., *Platónova Ústava a Zákony, sborník příspěvků z Platónského symposia (1997)*, Oikoymenh 1999

POPELOVÁ, Jiřina..*O Platónových Zákonech*, In: PLATÓN. *Zákony*, Nakladatelství Československé akademie věd, 1961

POPPER, Karl R. *Otevřená společnost a její nepřátelé*. 2., rev. vyd. Přeložil Miloš CALDA. Praha: OIKOYMENH, 2011. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-272-1.

RÁDL, Emanuel. *Dějiny filosofie*. Olomouc: Votobia, 1998. Velká řada (Votobia). ISBN isbn80-7220-063-1.

SAUNDERS, Trevor J. *The laws*. Harmondsworth: Penguin, 1970. ISBN 0140442227.

STRAUSS, Leo. *Obec a člověk*. Praha: OIKOYMENH, 2007. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN isbn978-80-7298-116-8.

REDFIELD, J. *Homo domesticus*. In VERNANT, Jean-Pierre, ed. *Řecký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2005. Člověk a jeho svět (Vyšehrad). ISBN isbn80-7021-731-6.

VLASTOS, Gregory. *Platonic studies*. 2nd print., with corrections. Princeton, N.J.: Princeton University Press, c1981. ISBN 0691100217.

ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-209-0.